VÝZKUMNÁ ZPRÁVA

Český učitel ve světě médií

O2 Chytrá škola

Univerzita Palackého v Olomouci

Český učitel ve médií (výzkumná zpráva)
© Kamil Kopecký, René Szotkowski, Dominik Voráč, Klára Mikulcová, Veronika Krejčí
O2 Czech Republic & Univerzita Palackého v Olomouci
Centrum prevence rizikové virtuální komunikace © 2021
(v 1.0)

Obsah

1. Úvodní slovo 5
2. Identifikace výzkumu 6
3. Metodologie 6
   3.1. Procedura 6
   3.2. Participanti výzkumu 6
4. Výsledky 7
   4.1. Český učitel ve světě médií 7
      4.1.1. Tištěná média 7
      4.1.2. Elektronická média 7
      4.1.3. Rádia a televize 7
      4.1.4. Média, ze kterých učitelé čerpají informace do výuky 8
      4.1.5. Učitelé a Youtube 10
   4.2. Český učitel ve světě informací 12
      4.2.1. Učitelé a Evropská unie 12
      4.2.2. Učitelé a pandemie koronaviru 14
      4.2.3. Učitelé a informace ze světa kolem nás 16
   4.3. Český učitel a mediální obsah 20
      4.3.1. Učitelé a veřejnoprávní média 20
      4.3.2. Poznají učitelé na sociální síti satirický profil od skutečného? 21
      4.3.3. Učitelé a přeposílání e-mailů 23
   4.5. Český učitel a mediální výchova 24
      4.5.1. Profesní příprava učitelů k výuce mediální výchovy 24
      4.5.2. Co se učí v mediální výchově a co by se učit mělo 24
      4.5.3. Důležitost mediální výchovy podle učitelů 25
      4.5.4. Předměty, ve kterých mediální výchova (ne)probíhá 25
      4.5.5. Kolik učitelů a jakou formou učí mediální výchovu? 26
   4.6. Celkové shrnutí 27
5. Citace 30

O Centru PRVoK 33

O2 Chytrá škola 33

Kontakty 34

1. Úvodní slovo

Mediální gramotnost patří v současnosti k velmi důležitým kompetencím, které nám umožňují pohybovat se bezpečně v rozsáhlém světě masmédií a sami se také aktivně podílet na jeho tvorbě. Pandemie Covid19 nám dokázala, jak důležité je umět pracovat s informacemi šířenými virtuálním prostorem, stejně tak předvedla, jak může virtuální prostor zásadním způsobem ovlivňovat i svět nevirtuální.

V našem novém výzkumu **Český učitel ve světě médií** se proto zaměřujeme na problematiku mediální gramotnosti a související mediální výchovy, která patří k průřezovým tématům rámcových vzdělávacích programů pro základní (a vyšší stupně) vzdělávání a která se v různých podobách vyučuje také na českých základních školách. Zaměřili jsme se na několik klíčových aspektů: Která média považují čeští učitelé za důvěryhodná a která ne, která média pravidelně sledují, odkud čerpají informace do výuky a zdali a jak např. využívají platformu YouTube. Zajímalo nás také, zda se orientují v tom, která média v ČR jsou tzv. veřejnoprávní.

Další část jsme věnovali problematice dezinformací – zde nás zajímalo, zda čeští učitelé dokáží rozpoznat dezinformační obsah, který je běžnou součástí informací šířených online prostorem. Pro naši analýzu jsme vybrali 34 populárních a známých výroků ze 3 tematických kategorií a nechali učitele zvolit, které z nich považují za pravdivé a které naopak za nepravdivé, případně mohli uvést, že na základě informací, kterými disponují, nejsou schopni výrok relevantně posoudit.

Samostatnou část výzkumu jsme věnovali mediální výchově v prostředí školy – zajímalo nás, zdali pedagogové považují mediální výchovu za důležitou, jakou formu, témata a časovou dotaci preferují, zdali v rámci své učitelské přípravy prošli výcvikem v oblasti mediální výchovy, případně zda se takto vzdělávají v současnosti.

autoři

2. Identifikace výzkumu

Výzkum **Český učitel ve světě médií** byl realizován Centrem prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a společností O2 Czech Republic.

Výzkum byl financován ze zdrojů O2 Czech Republic v rámci tzv. smluvního výzkumu a z interních prostředků Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Nebyly využity veřejné prostředky státu ani Evropské unie.

3. Metodologie

3.1. Procedura

Jako základní výzkumný nástroj byl zvolen anonymní online dotazník, který byl distribuován do všech krajů ČR.

Sběr dat probíhal od 1. 2. 2021 do 15. 6. 2021. V následujících týdnech pak proběhlo vyhodnocení dílčích výstupů a jejich interpretace. K detailnímu vyhodnocení dat byl využit statistický software Statistica.

3.2. Participanti výzkumu

Do výzkumu se zapojilo celkem **2155** pedagogů z celé České republiky ve věku 21-82 let. Věkový průměr činil 47,21 let (medián 47, modus 56). Ve výzkumném souboru bylo zastoupeno 77,82 % žen a 22,18 % mužů.

Drtivá většina pedagogů, kteří se zapojili do výzkumu, má pedagogické vzdělání na magisterském stupni (78,10 %), vysokoškolské vzdělání bez pedagogického vzdělání s doplňujícím pedagogickým studiem potvrdilo 8,72 % dotazovaných.

64,17 % respondentů tvořili učitelé základních škol (22,69 % učitelé 1. stupně ZŠ, 41,48 % učitelé 2. stupně ZŠ), 24,73 % tvořili pedagogové středních škol.

Nejvíce respondentů bylo z Moravskoslezského kraje (13,64 %), Olomouckého kraje (10,72 %), hlavního města Prahy (9,33 %) a Jihomoravského kraje (8,68 %).

4. Výsledky

Výzkum jsme rozdělili do několika samostatných oddílů.

4.1. Český učitel ve světě médií

První část výzkumu se zaměřovala na učitele jako konzumenta médií. Zjišťovali jsme například to, jaká média učitelé čtou/sledují, jak je využívají v učitelské praxi a která média by (ne)doporučili žákům. Ve výsledcích pracujeme se dvěma druhy četností. V rámci pravidelného sledování daného média u učitele uvádíme celkovou četnost, bereme tedy v potaz celkové množství vyplněných dotazníků. U ostatních otázek jsme ovšem pracovali s relativní četností, kdy zmiňované procento učitelů je vypočítáno z počtu dotazníků, u kterých byla zaznačena odpověď na danou otázku. Daný výpočet byl zvolen z toho důvodu, že není v možnostech učitele znát všechna dostupná (mas)média a zdroje informací. Pokud tedy učitelé určité médium neznali, na danou otázku neodpověděli.

4.1.1. Tištěná média

U tištěných médií jsme se zabývali deníky či týdeníky zaměřenými na zpravodajství či komentujícími současné dění. Z výčtu jsme vynechali různé časopisy zaměřené pouze na konkrétní tematickou oblast. Nejčtenějším tištěným médiem mezi učiteli je Mladá fronta DNES, u které 14,01 % respondentů uvedlo, že ji čte pravidelně. Následují týdeník Respekt (11,46 %) a noviny Deník se všemi svými regionálními mutacemi (9,23 %). Zajímavým zjištěním je fakt, že nejméně pravidelných čtenářů z nabídky mají tištěné deníky Aha! (0,60 %) a Blesk (1,07 %), a to i přesto, že deník Blesk je vůbec nejčtenějším periodikem v České republice. [1]

Nejvíce učitelů považuje za důvěryhodné Hospodářské noviny – ty považuje za důvěryhodné 75 % respondentů, zároveň u Hospodářských novin uvedlo nejméně učitelů, že je považují za nedůvěryhodné (6,80 %). Toto médium by také nejvíce učitelů doporučilo svým žákům jako zdroj informací (49,51 %). Na opačném konci stojí deníky Aha! a Blesk. Důvěryhodnosti deníku Aha! nevěří 36,57 % respondentů, u deníku Blesk je to 38,61 %.

4.1.2. Elektronická média

Nejvíce učitelů pravidelně navštěvuje zpravodajský portál iDNES.cz (40,14 %), který je elektronickou obdobou Mladé fronty DNES, dále Aktuálně.cz (33,46 %) a Novinky.cz (30,44 %). V důvěryhodnosti vedou internetové portály veřejnoprávních médií – pokud respondenti hodnotili média, **v 75,82 % případů považovali za důvěryhodné webové stránky České tiskové kanceláře (ctk.cz), dále iRozhlas (75,58 %) a ČT24 (71,90 %), tyto tři servery by také učitelé nejvíce doporučovali žákům jako zdroj informací.** Naopak nejméně učitelé věří serverům Aeronet (89,87 %), Sputniknews (89,73 %) či Nová republika (87,32 %).

Pouze 2 respondenti z celého souboru uvedli jako relevantní zdroj informací pro žáky Parlamentní listy.

4.1.3. Rádia a televize

Učitelé sledují pravidelně nejvíce kanály České televize (75,03 %), ty také považují za nejvíce důvěryhodné, pokud se k důvěryhodnosti média vyjádřili, **67,71 % respondentů odpovědělo, že je Česká televize důvěryhodná**. Naopak za nejméně důvěryhodné

[1] https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/nejctenejsi-byl-v-1-ctvrtleti-blesk-s-rustem-na-703-000-ctenaru/2036457

považují čeští učitelé TV Barrandov (79,84 %). Jako zdroj informací by žákům nejvíce doporučovali kanály CS History (67,46 %), Animal Planet (62,71 %) a kanály ČT (61,42 %).

Pokud by měli učitelé doporučit žákům televizní kanál jako zdroj zábavy, v největším množství případů by doporučovali hudební televizi Óčko (77,90 %)

Mezi rádii dominují stanice Českého rozhlasu. Ty poslouchá největší podíl respondentů (41,44 %), jsou podle nich nejdůvěryhodnější (79,65 % je považuje za důvěryhodná a jen 2,18 % jako nedůvěryhodná). Dalšími rádii, která učitelé sledují pravidelně nejvíce, jsou rádia Impuls (16,06 %) a Evropa 2 (14,85 %), druhým nejdůvěryhodnějším rádiem je křesťanská rozhlasová stanice Radio Proglas (52,44 %), toto rádio má ovšem i relativně velký podíl respondentů, kteří ji považují za nedůvěryhodnou (20,33 %).

4.1.4. Média, ze kterých učitelé čerpají informace do výuky

U zdrojů k výuce převládají tištěné učebnice, ze kterých čerpá 87,66 % všech učitelů. Digitální technologie však podle výsledků začínají představovat konkurenci těmto tištěným médiím – například z internetového serveru Youtube čerpá informace pro výuku 85,66 % respondentů. Následuje Wikipedia (71 %). učebnice v elektronické podobě (63,20 %) a digitální učební materiály RVP (58,38 %). Tištěné učebnice pro učitele stále představují jistotu věrohodných informací, jako zdroj informací by je doporučilo 86,22 % učitelů a jen 1,39 % by je nedoporučilo.

Tabulka 1. Média, ze kterých učitelé čerpají informace do výuky

Médium	Používám k výuce
Učebnice pro daný předmět v tištěné podobě	87,66 %
YouTube	85,66 %
Wikipedia	71,00 %
Učebnice pro daný předmět v elektronické podobě	63,20 %
DUMy	58,38 %
Slovníky online	53,13 %
Encyklopedie tištěné	46,03 %
Dokumenty (na DVD, Netflixu atd.)	43,02 %
To, co mi najde vyhledávač Google (tj. náhodné webové stránky)	42,41 %
Pinterest	38,28 %
Online zpravodajská média	38,10 %
Slovníky tištěné	34,20 %
Khanova škola	16,10 %
Tištěná zpravodajská média	14,01 %
Facebook	13,41 %
Portály se vzdělávacími kurzy (Coursera, FutureLearn, Udemy)	10,72 %

n=2155

4.1.5. Učitelé a Youtube

Youtube je platformou, kterou používá více než 2 miliardy uživatelů, a jak ukazuje náš výzkum, stává se součástí přípravy většiny učitelů. Výsledky výzkumu ukázaly, že YouTube kanály vytvořené iniciativami na univerzitách či vědeckými institucemi sledují učitelé v rámci své učitelské přípravy nejvíce. 45,67 % učitelů uvedlo, že k výuce používají youtube kanál Otevřená věda, následují různé projekty univerzit (např. Mluvící hlavy, videa od E-bezpečí apod.) se 38,95 % učitelů, dále kanál učitele Petra Čurka (38,07 %) a Na potítku (29,61 %). Pro zabavení by učitelé doporučili žákům kanál youtubera Kovyho (51,68 % z těch, kteří se k této otázce vyjádřili), Honest Guide (41,85 %) a kanály youtubera Martina Roty (38,35 %).

Tabulka 2. Které youtubery by učitelé doporučili?

Youtube kanál/influencer	Používám k výuce	Doporučil bych žákům jako zdroj informací	Doporučil bych žákům jako zdroj zábavy
Otevřená věda	45,67 %	61,26 %	21,21 %
Kanály univerzit	38,95 %	63,04 %	13,77 %
Petr Curko	38,07 %	43,12 %	19,72 %
Na potítku	29,61 %	47,49 %	19,55 %
Tedx - Talks	28,71 %	46,13 %	28,71 %
TED-Ed	25,71 %	45,71 %	24,29 %
Broňa Sobotka	25,29 %	68,68 %	29,93 %
Martin Rota	23,68 %	42,11 %	38,35 %
Kovy	23,29 %	43,03 %	51,48 %
Marek Valášek	22,97 %	67,14 %	10,95 %

N=2155

Celkové shrnutí

Výsledky výzkumu odhalily určitá specifika učitele jakožto konzumenta médií. Nejvýrazněji se toto specifikum projevuje u tištěných médií; zatímco bulvární médium Blesk je nejčtenějším deníkem v České republice, pravidelných čtenářů mezi učiteli je jen 0,60 %.

Učitelé silně důvěřují veřejnoprávním médiím – ať už se jedná o televizní, rádiový či internetový prostor. Právě v tom internetovém se dominance důvěryhodnosti médií potvrzuje nejsilněji, kdy se na prvních třech místech v důvěryhodnosti elektronických médií umístily weby České tiskové kanceláře, Českého rozhlasu a České televize.

Výzkumy zaměřené na zdroje k výuce ukazují, že nejdominanějším médiem je stále papírová učebnice, silně jí ale konkurují digitální média v čele s internetovým portálem Youtube či Wikipedií. Nejvíce učitelů by také doporučila používat učebnice jako zdroj informací, vidíme tedy, že právě důvěryhodnost je jednou z výhod učebnice oproti internetovým zdrojům.

Zaměříme-li se přímo na Youtube kanály, jde z nich vidět důležitá role univerzit a vzdělávacích institucí, díky který mohou učitelé čerpat informace či inspiraci do výuky.

4.2. Český učitel ve světě informací

Důležitá část našeho výzkumu se věnovala informacím a dezinformacím, se kterými je v současnosti v kontaktu velká část populace, nevyjímaje učitele.

V našem výzkumu jsme osloveným pedagogům nabídli možnost posoudit pravdivost vybraných tvrzení a výroků, přičemž **žádné z nich jsme předem neoznačili za nepravdu, dezinformaci, hoax či fake news**. Učitelé mohli posoudit, zda považují tvrzení za pravdivé či nepravdivé, dále mohli uvést, že si nejsou odpovědí zcela jisti, či nejsou schopni danou informaci kriticky zhodnotit (např. o ní nemají dostatek informací či tématu blíže nerozumí).

V našem výzkumu jsme zvolili následující tematické oblasti:
A. Informace a dezinformace o Evropské unii.
B. Informace a dezinformace o pandemii Covid19.
C. Další informace a dezinformace ze světa.

4.2.1. Učitelé a Evropská unie

První tematický okruh obsahoval 9 tvrzení o Evropské unií, která putují světovým informačním prostorem:

A. EU chce zakázat písmeno Ř.

Tuto satirickou zprávu správně rozpoznalo 80,79 % oslovených pedagogů a označilo ji za nepravdivou. 9,33 % uvedlo, že neví a nedokáže výrok s ohledem na pravdivost posoudit. Za pravdivou informaci zprávu označila pouhá 2 % pedagogů.

B. EU nám zakázala vyrábět rum.

Tento výrok patří k typickým hoaxům a dezinformacím, které se objevují v českém mediálním prostoru v souvislosti s regulacemi Evropské unie. Samozřejmě EU reguluje pouze název – slovem rum má být označen nápoj z destilátu z cukrové třtiny (český rum se vyráběl z lihu a rumové esence). Po vstupu do EU se výrobek začal označovat jako Tuzemský či Tuzemák. Další součástí tohoto mýtu je problematika aromat, která jsou při výrobě rumu používána a která obsahují karcinogenní látky, na což EU upozornila – zde dostala ČR výjimku. Český Tuzemák tedy z trhu nezmizel.

Tvrzení o zákazu výroby rumu správně posoudilo 64,5 % pedagogů, 10,86 % naopak označilo toto tvrzení za pravdivé. 10,02 % pedagogů uvedla, že neumí výrok posoudit, protože k němu nemá dostatek informací.

C. EU nařídila, že se nesmí prodávat zakřivené banány.

EU samozřejmě zakřivenost banánů nereguluje, řeší pouze to, jaké parametry má mít zboží v jednotlivých jakostních třídách.

Tento výrok správně posoudilo 76,47 % pedagogů, 11 % uvedlo, že neumí výrok posoudit. U potvrzení pravdivosti chybovalo pouhých 2,88 % pedagogů.

D. Na základě rozhodnutí EU se musely výrobky označované jako “pomazánkové máslo” přejmenovat.

Jde o pravdivou informaci, spojenou opět s regulacemi názvů - EU nikdy nezakazovala výrobu pomazánkového másla, ale požadovala sjednocení názvů - termínem máslo lze na společném evropském trhu označovat takové výrobky, které obsahují 80 % mléčného tuku, což české pomazánkové máslo nesplňovalo.

56,29 % pedagogů správné odhalilo, že jde o pravdivé tvrzení. 21,67 % výrok ohodnotilo jako nepravdivý (vysoká míra chybovosti může být způsobena tím, že respondenti zaměnili regulaci názvu výrobku za jeho zákaz), 8 % pak uvedlo, že výrok neumí posoudit.

E. Na základě nařízení Evropské unie bylo stanoveno, aby se koblihy musely balit do mikrotenových sáčků tak, aby „byla vyloučena rizika jejich kontaminace a po dobu prodeje byla zachována jejich zdravotní nezávadnost a jakost".

Jde o jeden z mýtů spojených s EU – známá "koblihová vyhláška" vznikla na Ministerstvu zdravotnictví ČR v roce 2002 a nevycházela z žádných evropských předpisů, její platnost o několik let později skončila. V podobě mýtu však stále přežívá.

Výrok správně posoudilo 54,29 % pedagogů a vyhodnotilo jej jako nepravdivý. 10,95 % pedagogů pak označilo mýtus za pravdu. 12,85 % se nedokázalo rozhodnout a 16,75 % pak uvedlo, že neumí výrok posoudit. Zvýšený počet respondentů, kteří uvedli, že výrok nedokáží posoudit, naznačuje, že jej neznají.

F. V důsledku vstupu České republiky do EU došlo k takové právní úpravě, která de facto zakazuje klasické české zabijačky.

Jde opět o nepravdivý výrok, pořádání domácích zabijaček upravují přímo zákony ČR a vstupem do EU a následným členstvím nedošlo v právní úpravě domácích porážek prasat k žádné změně.

Výrok správně označilo za nepravdivý 51,04 % respondentů, 13,09 % naopak za pravdivý (tedy chybně). 18,61 % opět uvedlo, že nedokáží výrok posoudit (jde pravděpodobně opět o méně rozšířený mýtus).

G. Evropská unie nařídila postupné stažení klasických žárovek se žhavícím vláknem z trhu.

Ano, Evropská unie nařídila postupné stažení klasických žárovek se žhavícím vláknem z trhu, které vzniklo na základě dohody představitelů vlád členských států a poslanců Evropského parlamentu (včetně těch z ČR).

Výrok správně označilo za pravdivý 53,13 % pedagogů. 14,76 % se zmýlilo a označilo jej jako nepravdivý, 14 % uvedlo, že nedokáží výrok posoudit.

H. Uprchlické kvóty zavedené Evropskou unií nás zavazují k tomu, abychom přijali určité množství uprchlíků z válkou postižených zemí (Sýrie, Eritrea, Irák).

Jde o složitější výrok: Uprchlické kvóty nás sice zavazují k tomu, abychom přijali určité množství uprchlíků, ČR však tyto kvóty odmítla a nerespektovala toto nařízení. Výrok lze tedy posoudit z různých úhlů pohledu – na jedné straně je zde závaznost z pohledu EU, na druhé straně je tu ale odmítnutí této závaznosti vládou ČR. To také způsobilo různé způsoby zhodnocení výroku.

36,06 % pedagogů vyhodnotilo výrok jako pravdivý, 33,78 % jako nepravdivý, 14,66 % se nedokázalo rozhodnout a 11,09 % nedokázalo výrok posoudit. Tento výrok a jeho hodnocení nezapočítáváme do výsledného skóre.

I. Česká republika dává do EU více, než z ní dostává.

Česká republika je tzv. čistým příjemcem – patří mezi členské státy, které z rozpočtu EU dostávají podstatně více, než do něj dávají. Tento mýtus je často spojován s další problematikou, jako je

vyvádění prostředků z ČR (např. v případě zisků korporací) či podvody s EU dotacemi – to však není problém EU, ale naší vlastní legislativy a našich vlastních příjemců dotací (a jejich potenciálních podvodů).

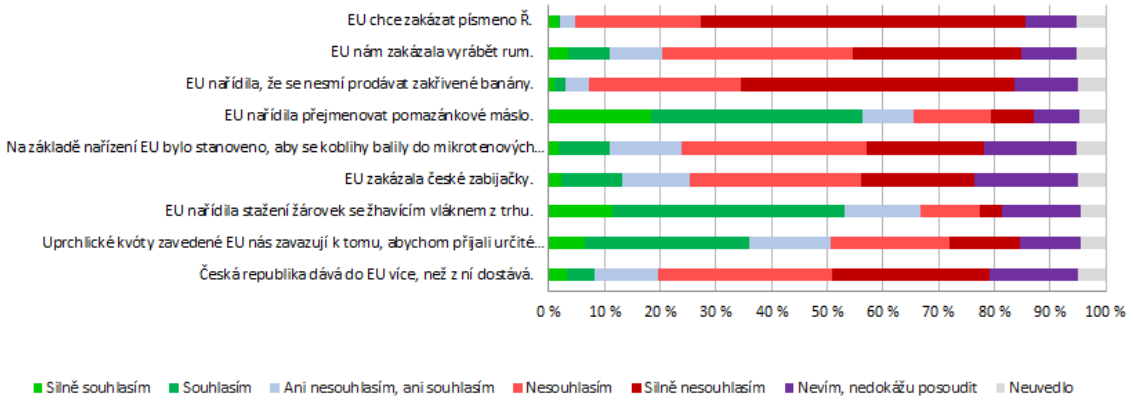
59,58 % pedagogů správně označilo výrok jako nepravdivý, pouhých 8,26 % s výrokem souhlasilo. 11,09 % pak opět uvedlo, že nedokáží výrok posoudit.

Celkové výsledky (posouzení pravdivosti tvrzení pedagogy)

Na základě analýzy výše uvedených výroků o EU lze říci, že **62 % respondentů z řad pedagogů dokáže správně určit jejich pravdivost** (jde o průměrné hodnoty z 8 výroků). **10,57 % dotazovaných učitelů pak určilo pravdivost výroků chybně** (jde o průměrné hodnoty z 8 výroků)**.**

Vzhledem k tomu, že 13,02 % pedagogů uvedlo, že v tuto chvíli nedokáží výrok posoudit, je možné, že by se výsledné skóre mohlo zlepšit, ale také zhoršit. Jedním ze znaků mediální gramotnosti totiž je schopnost přiznat, že v daný moment nemám dostatek relevantních informací, abych mohl daný výrok posoudit.

Graf 1. Učitelé a informace o Evropské unii (posouzení pravdivosti tvrzení pedagogy)

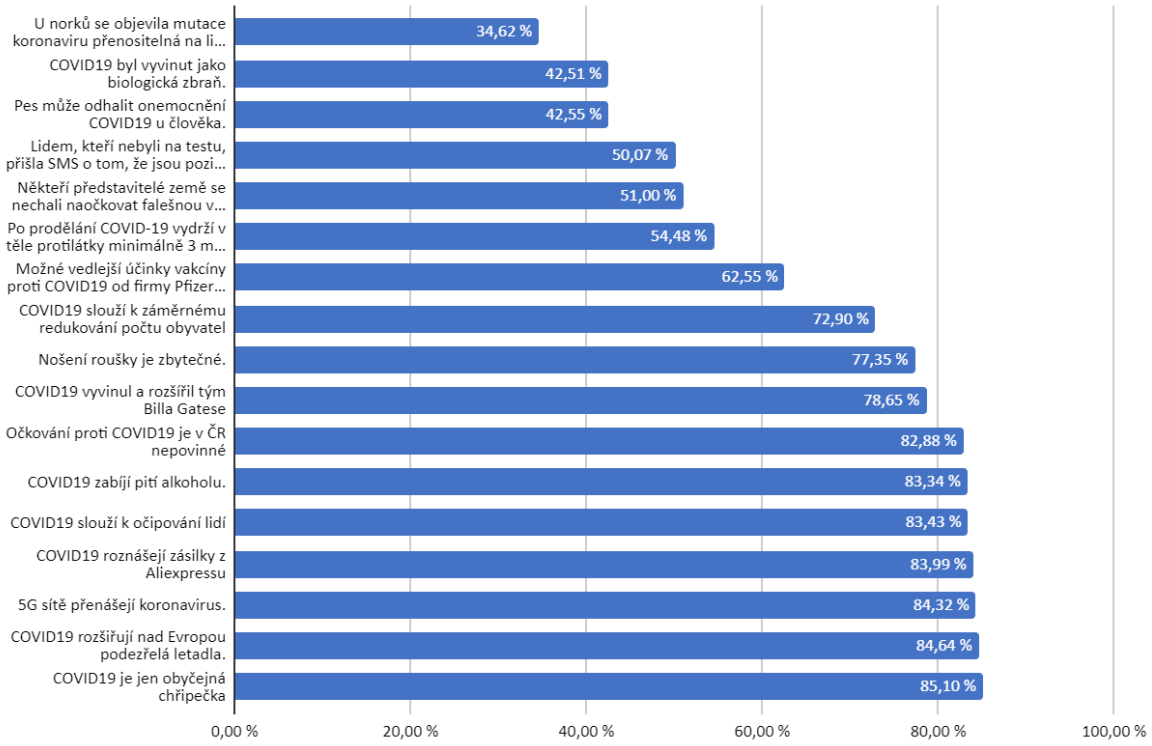
n=2155

4.2.2. Učitelé a pandemie koronaviru

Pandemie Covid19 zahýbala celosvětovým masmediálním prostorem a přinesla velké množství informací a také dezinformací, které jsou spojeny jak s původem onemocnění, tak jeho léčbou, testováním, preventivními opatřeními, očkováním apod. Proto jsme druhý tematický okruh zaměřili právě na toto téma a nechali pedagogy posoudit celkem 19 výroků.

V rámci analýzy jsme zvolili pestrou paletu výroků, které se vyjadřují k charakteristice viru (Covid19 je jen obyčejná chřipečka.), k jeho vzniku (Covid19 vyvinul a rozšířil tým Billa Gatese), k jeho šíření (Covid19 roznášejí podezřelá letadla, balíčky z Aliexpressu), jeho cílech (Covid19 slouží k redukci obyvatel, jde o biologickou zbraň, Covid19 roznášejí 5G sítě) apod. U většiny otázek učitelé správně odhalili dezinformaci či konspiraci, která je s Covid19 spojena, stejně tak dokázali oddělit výroky, které jsou pravdivé, od konspirací a spekulací, pro které neexistují důkazy.

Graf 2. Pedagogové a Covid19 (správné posouzení výroků)

n=2155

Mezi posuzované výroky jsme zařadili také tvrzení, u nichž je obtížnější jejich ověření a která jsme nezahrnuli do výsledného hodnocení celé části. Šlo o následující výroky:

Počty úmrtí s Covid19 neodpovídají skutečnosti prezentované v médiích.

Jako pravdivý tento výrok ohodnotilo 28,12 % pedagogů, jako nepravdivý 27,70 %, rozhodnout se nedokázalo 16,29 % pedagogů a výrok nedokázalo zhodnotit dalších 23,94 %.

Rozpolcenost respondentů je logická, protože řada osob zemřela ve stavu pozitivní na Covid19, samotná nemoc však nemusela být primární příčinou úmrtí. Data, která jsou prezentována na www.mzcr.cz, lze vymezit jako úmrtí osob s Covid19. Více zde. Je však spekulací, zda nám média lžou a cíleně informace zkreslují.

Opatření zaváděná státem proti šíření koronaviru omezují svobodu a demokracii.

Tento výrok označilo jako pravdivý 29,88 % pedagogů, 41,76 % pedagogů ho označilo jako nepravdivý, 21,81 se nedokázalo rozhodnout.

Odpověď na otázku, zda opatření zaváděná státem proti šíření koronaviru omezují svobodu a demokracii, hledá mnoho institucí, na problém upozorňuje například také Evropský parlament. Je zjevné, že pandemie Covid19 do lidských životů zasáhla a že bylo nutné některé z lidských práv a svobod omezit. Nutno říci, že i samotná Listina základních práv a svobod s omezením práv počítá, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, ochranu veřejného pořádku, **zdraví**, mravnosti, majetku nebo pro bezpečnost státu. Otázkou je, zda byla práva omezena adekvátně situaci.

Lidem, kteří nebyli na testu, přišla SMS o tom, že jsou pozitivní.

Velmi zajímavý obrat nabrala informace o tom, že lidem, kteří nebyli na testu, přišla SMS o tom, že jsou pozitivní. Tato zpráva byla skutečně původně hoaxem a poplašnou zprávou, nicméně napodobili ji online pachatelé a zneužili ji k phishingu. Původní poplašná zpráva tak byla zneužita k páchání podvodné činnosti.

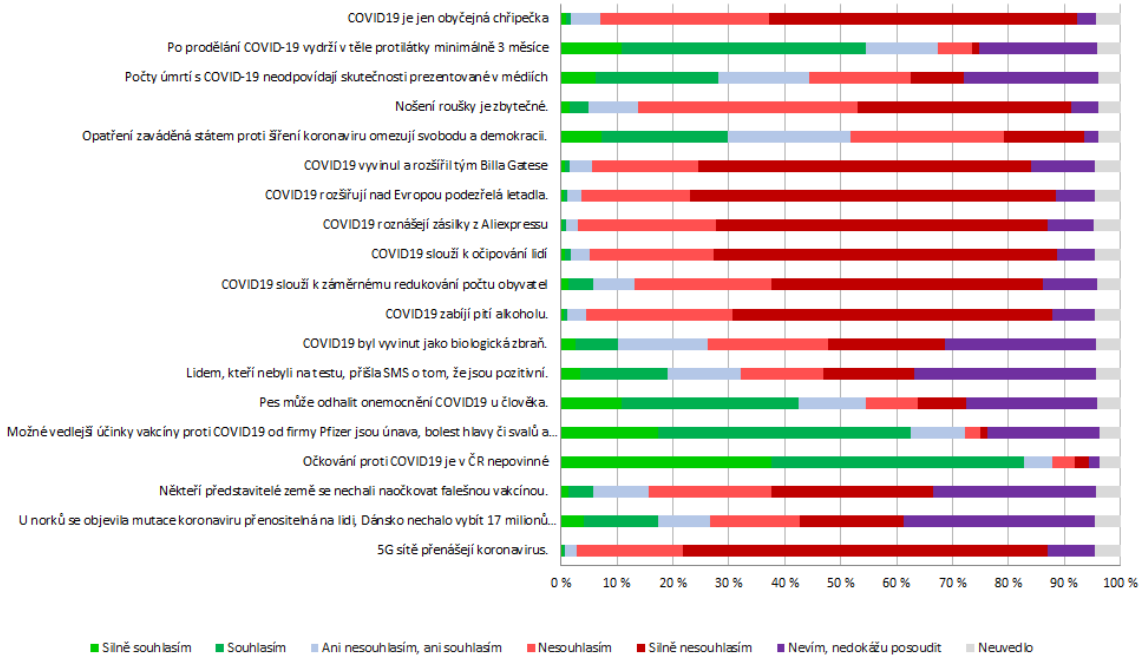
Tuto zprávu vyhodnotilo 19,16 % respondentů jako pravdivou, 30,90 % jako nepravdivou, nicméně vzhledem k nejednoznačnému závěru způsobenému medializovanými případy phishingu hodnotíme oba typy odpovědí jako akceptovatelné a do výsledného skóre tuto otázku nezahrnujeme.

Shrnutí

Na základě analýzy výše uvedených výroků spojených s pandemií Covid19 lze říci, že **67,91 % respondentů z řad pedagogů dokáže správně určit jejich pravdivost** (jde o průměrné hodnoty z 17 výroků). **4,56 % dotazovaných učitelů pak určilo pravdivost výroků chybně** (jde o průměrné hodnoty z 17 výroků)**.**

Vzhledem k tomu, že 15,09 % pedagogů uvedlo, že v tuto chvíli nedokáží výrok posoudit, je možné, že by se výsledné skóre mohlo zlepšit, ale také zhoršit. Jedním ze znaků mediální gramotnosti totiž je schopnost přiznat, že v daný moment nemám dostatek relevantních informací, abych mohl daný výrok posoudit. Je však otázkou, zda při ověření informace zvolím relevantní informační zdroj.

Graf 3 Celkové výsledky (posouzení pravdivosti tvrzení pedagogy)

n=2155

4.2.3. Učitelé a informace ze světa kolem nás

V této části jsme pedagogům předložili k posouzení pravdivosti celkem 17 výroků, které zahrnovaly několik odlišných typů informací. Na jedné straně měli pedagogové posoudit výroky, které lze zařadit mezi konspirační (chemtrails, NWO apod.), dále výroky, které spadají do oblasti hoaxů a dezinformací, nechyběly také historické mýty, které přetrvaly až do současnosti a kterým běžně věříme (např. výška Napoleona, vikingské helmy). K posuzovaným výrokům jsme také zařadili také několik skutečných událostí z historie, pro

jejichž posouzení je nutná znalost historických reálií (např. fotografie mrtvých, čaj v tancích britské armády, nominace totalitních diktátorů na Nobelovu cenu míru apod.).

Nyní se zaměříme na některé výroky a jejich posouzení:

A. *Výroky konspirační*

Američané na Měsíci v roce 1969 nepřistáli, jde o obří podvod.

74,8 % učitelů správně určilo, že jde nejde o pravdivý výrok a Američané na Měsíci skutečně přistáli. Výrok označilo za pravdivý pouhých 1,67 %.

Letadla záměrně rozptylují chemické látky, které slouží k redukci populace.

Teorie tzv. chemtrails patří k velmi populárním a rozšířeným, nicméně 80,7 % učitelů správně určilo, že nejde o pravdivý výrok. Výrok označilo za pravdivý pouze 1,16 %.

Atentát na Světové obchodní centrum v USA 11. září 2001 byl naplánován a zrealizován tajnými službami USA.

Tento výrok označilo za nepravdivý 64,13 %, to však neznamená, že by snad zbytek učitelů věřil v konspirační teorii o útoku na Světové obchodní centrum – této teorii věří pouze 4,59 % oslovených pedagogů. 17,26 % pedagogů uvedlo, že nejsou schopni výrok posoudit (např. z nedostatku informací).

Svět je ovládán skupinou vyvolených, kteří chtějí nastolit světový řád (tzv. NWO).

Konspirace o tzv. nastolení světového řádu skupinkou mocných jsou běžnou součástí řetězových dopisů a různých webových stránek. 57,12 % pedagogů však zhodnotilo tento výrok jako nepravdivý, konspiracím o NWO naopak věří 7,01 % oslovených pedagogů. 18,75 % pedagogů rovněž uvedlo, že nejsou schopni výrok posoudit.

Volby prezidenta USA 2020 byly cíleně zmanipulovány ve prospěch J. Bidena.

Tento výrok jsme zařadili do naší sady v souvislosti s masivní vlnou dezinformací a konspirací šířených exprezidentem Trumpem a dalšími v souvislosti s americkými volbami. Proto nás zajímalo, jak na tento výrok zareagují čeští pedagogové.

64,87 % označilo výrok za nepravdivý a konspiracím spojeným s manipulací voleb v USA nevěří. Tuto konspiraci podpořilo pouze 4,92 % učitelů. 17,68 % pedagogů opět zachovalo obezřetnost a uvedlo, že nejsou schopni výrok posoudit.

B. Hoaxy a další dezinformace (hoaxová klasika)

Do naší sady výroku jsme zařadili také několik notoricky známých hoaxů:

Pokud vložíme vajíčko mezi dva vzájemně volající mobilní telefony, pak se během hodiny minut uvaří.

Jde o hoaxovou klasiku starou více než 20 let. 58,79 % pedagogů označilo výrok za nepravdivý. Pouhých 1,62 % tomuto hoaxu uvěřilo. Více než čtvrtina pedagogů (28,26 %) však také uvedla, že neumí daný výrok zhodnotit a nejsou si jisti, zda k uvaření vajíčka touto cestou skutečně nemůže dojít.

Pokud musíme v nouzové situaci (někdo mě vydírá) vybrat peníze z bankomatu, stačí zadat PIN obráceně, a přivoláme tak policii.

Opět jde o známý hoax, který správně odhalilo 59,49 %. Na toto tvrzení se nachytalo pouze 2,8 % dotazovaných pedagogů. Velká část pedagogů (26,50 %) však opět uvedla, že nedokáží výrok posoudit a nemají k jeho posouzení dostatek informací.

C. Historické mýty, které přetrvaly do současnosti

Do této části jsme zařadili výroky, u kterých jde o historický omyl či dobovou propagandu, která však přetrvala až do současnosti. V této části učitelé velmi často chybovali.

Napoleon měl komplexy ze své výšky, která byla na tehdejší dobu podprůměrná. Z toho důvodu se vžil v psychologii pojem „napoleonský komplex“.

Jde o jeden z nejznámějších a nejrozšířenějších mýtů, Napoleon byl totiž ve skutečnosti nadprůměrně vysoký a mýtus o jeho malé výšce vznikl špatným přepočtem anglických a francouzských měr (rozdílné velikosti coulů) a také dobovou propagandou.

65,94 % učitelů zhodnotilo výrok jako pravdivý a věří tomu, že Napoleon by skutečně malého vzrůstu. Výrok označilo za nepravdivý pouhých 13,32 % pedagogů.

Vikingové měli rohaté přilby.

Další mýtus hovoří o tom, že vikingové měli rohaté přilby (což vidíme také v řadě pohádek, filmů, reklam apod.). Ve skutečnosti vikingové rohaté přilby neměli (špatně by se s nimi bojovalo, snadno by je bylo možné strhnout z hlavy apod.) a tento mýtus vznikl až díky opeře Richarda Wagnera Prsten Nibelungův v 19. století.

52,95 % pedagogů souhlasí s tím, že vikingové měli skutečně rohaté přilby, výrok tedy zhodnotili chybně. Jako nepravdivý pak tento výrok označilo 21,21 % pedagogů, kteří měli naopak pravdu. 12,58 % pedagogů uvedlo, že výrok nejsou schopni zhodnotit.

D. Historické pravdy

K výrokům jsme zařadili také několik historických pravd, k jejichž posouzení jsou však nutné historické znalosti. Proto je také nezapočítáváme do výsledného zhodnocení úspěšnosti odhalování nepravdivých výroků.

V 19. století bylo v Anglii běžné fotit své zesnulé příbuzné v takových pózách, jako by byli živí (například v sedě).

Jde o pravdivou informaci, kterou správně určilo 21,25 % pedagogů. 10,90 % pak zhodnotilo tvrzení jako nepravdivé a 50,39 % uvedlo, že nedokáží výrok posoudit. Zde se projevuje náš předpoklad, že u tohoto typu tvrzení je nutná znalost tématu + historické reality.

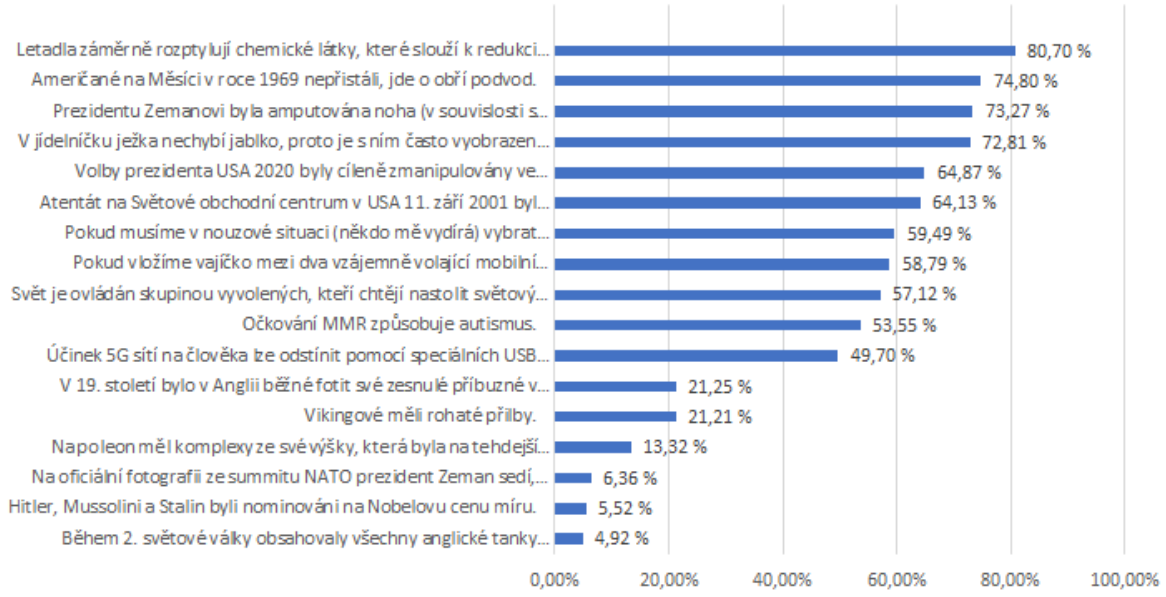
Během 2. světové války obsahovaly všechny anglické tanky příslušenství pro vaření čaje.

Opět jde o pravdivou informaci, kterou správně určilo pouze 4,92 % pedagogů, 17,45 % pak označilo výrok za nepravdivý. Co je důležité - 58,93 % pedagogů zodpovědělo, že nedokáží výrok posoudit.

Hitler, Mussolini a Stalin byli nominováni na Nobelovu cenu míru.

Jde opět o historickou pravdu, výše uvedení diktátoři byli skutečně na Nobelovu cenu míru nominováni. Tento výrok správně určilo 5,52 % pedagogů, 72,16 % pedagogů jej však označilo za nepravdivý, přičemž výrok nedokázalo posoudit 12,85 % dotazovaných.

Graf 4. Pedagogové a informace ze světa (správné posouzení výroků)

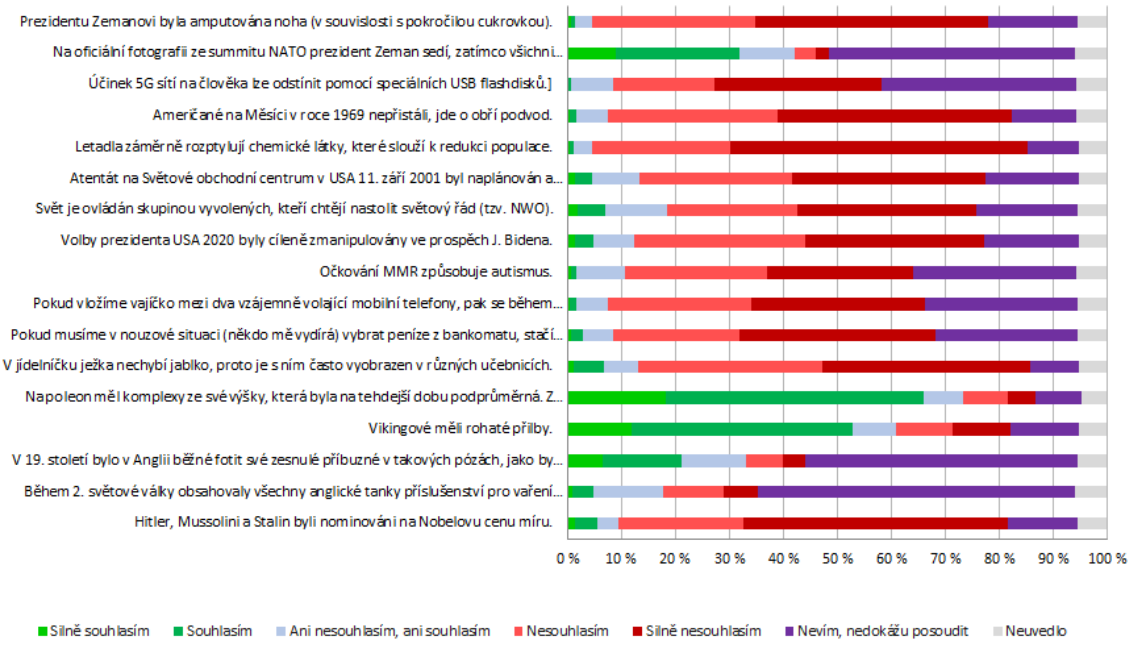
n=2155

Shrnutí

Na základě analýzy výše uvedených výroků lze říci, že **53,53 % respondentů z řad pedagogů dokáže správně určit jejich pravdivost** (jde o průměrné hodnoty z 14 výroků). **16,79 % dotazovaných učitelů pak určilo pravdivost výroků chybně** (jde o průměrné hodnoty z 14 výroků)**.** Z hodnocení jsme vyřadili 4 výroky, které vyžadují konkrétní historickou znalost a u kterých se počet pedagogů, kteří nedokázali výrok posoudit, pohyboval nad 45 %.

Vzhledem k tomu, že 18,67 % pedagogů uvedlo, že v tuto chvíli nedokáží výrok posoudit, je možné, že by se výsledné skóre mohlo zlepšit, ale také zhoršit. Jedním ze znaků mediální gramotnosti totiž je schopnost přiznat, že v daný moment nemám dostatek relevantních informací, abych mohl daný výrok posoudit. Je však otázkou, zda při ověření informace zvolím relevantní informační zdroj.

Graf 5. Celkové výsledky (posouzení pravdivosti tvrzení pedagogy)

n=2155

Celkové shrnutí

Na základě výsledků ověřování pravdivosti 38 výroků (rozdělených do 3 tematických skupin, přičemž do hodnocení nezapočítáváme výroky, u kterých více než 45 % pedagogů nebylo schopno výrok z různých důvodů posoudit), které obsahovaly nepravdivé informace (hoaxy, konspirace, dezinformace, ale také pravdivé informace), lze říci, že v průměru:

61,14 % českých pedagogů je schopno správně posuzovat pravdivost výroků (v oblasti dezinformací spojených s EU dokonce 66,78 % pedagogů).

15,59 % českých pedagogů uznává, že není schopno dané výroky relevantně posoudit (s ohledem na neznalost fakt, neznalost problematiky apod). Toto je poměrně pozitivní zjištění – pedagogové si uvědomují své limity s ohledem na znalosti a jsou schopni na sobě pracovat.

10,41 % českých pedagogů posuzuje pravdivost předložených výroků chybně, věří nepravdivému obsahu, dezinformacím, konspiracím, hoaxům a mýtům.

4.3. Český učitel a mediální obsah

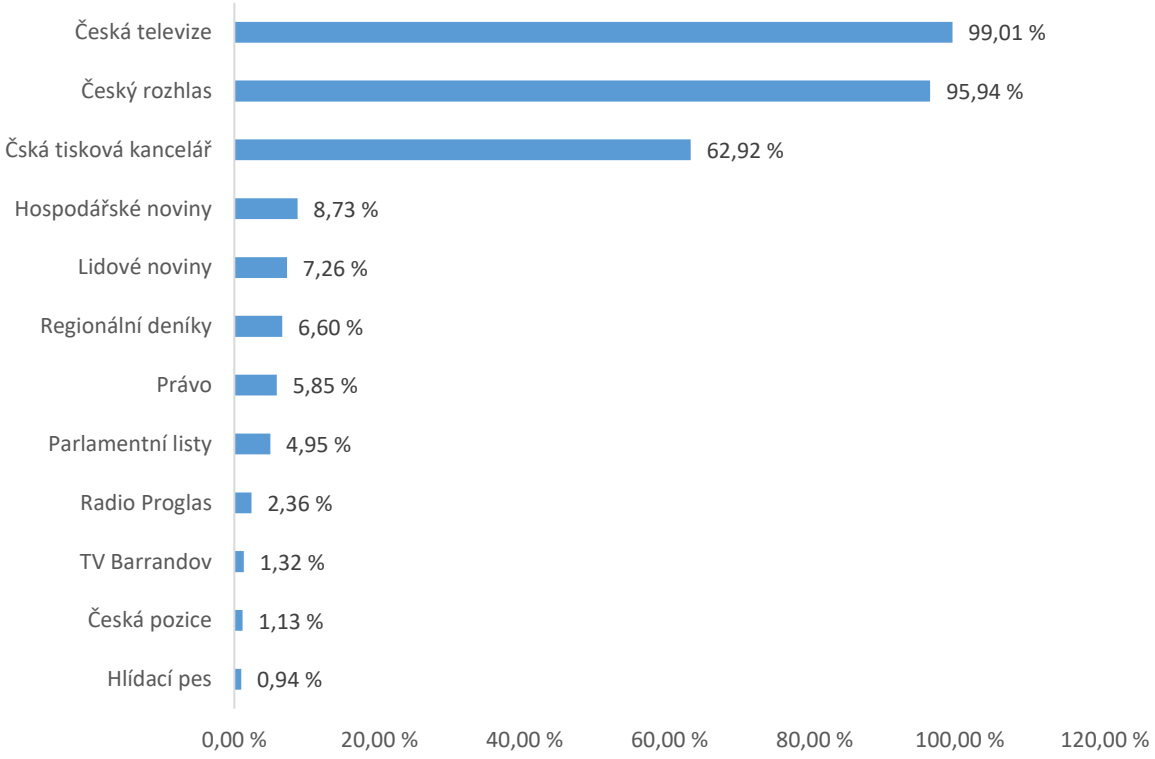
V této části jsme se zaměřili na to, zda pedagogové poznají veřejnoprávní média, zda na sociálních sítích rozeznají satirický profil od skutečného a zda se zapojují do přeposílání e-mailů s různým obsahem.

4.3.1. Učitelé a veřejnoprávní média

Mezi veřejnoprávní média řadíme Českou televizi, Český rozhlas a Českou tiskovou kancelář. Valná většina pedagogů správně označila za veřejnoprávní médium Českou

televizi (99,01 %) a Český rozhlas (95,94 %). Menší počet pedagogů (62,92 %) správně označil za veřejnoprávní médium také Českou tiskovou kancelář. Tyto výsledky lze vnímat velmi pozitivně, jelikož téměř všichni pedagogové alespoň některá z veřejnoprávních médií poznají. Jejich rozdílem oproti soukromým médiím je především to, že se musí řídit kodexem ČT, splňovat požadavky na objektivitu, vyváženost, stranickou neutrálnost a nezávislost a jejich hlavním cílem je veřejná služba, nikoliv finanční zisk.

Graf 6. Učitelé a rozpoznávání veřejnoprávních médií

n=2155

4.3.2. Poznají učitelé na sociální síti satirický profil od skutečného?

Zajímalo nás, zda jsou pedagogové schopni na základě reálné ukázky twitterových profilů rozeznat profil oficiální (opravdový) a satirický. Oficiální profil je ten, který má vedle jména ověřující symbol (tzv. verified button) - modrý „puntík s fajfkou uprostřed“. Tento **profil se podařilo určit relativně malému procentu (19,44 %) pedagogů**. Satirický profil pak za opravdový považuje 72,02 % pedagogů. Domníváme se, že důvodem vysokého počtu chybných odpovědí může být to, že pedagogové si nejsou vědomi toho, že profily veřejně známých osobností obsahují právě ověřující symbol.

Miroslav Kalousek
@mkalousek

To, co se momentálně děje v poslanecké sněmovně, jsem za více než 20 let své politické kariéry neviděl. Říkám to zase a znovu: Pane premiére, prosím, odstupte.

12:00 PM · Apr 6, 2019

128 Retweets **45** Quote Tweets **1.5K** Likes

Miroslav Kalousek
@kalousekm

Dnes je Boží hod... V rámci vánočního rozjímání jsem si si vzpomněl na 25.5. 1996, kdy v Jeně Jan Železný hodil oštěpem dosud nepřekonaný světový rekord 98,48 m. To byl taky Boží hod.

1:18 PM · Jan 11, 2021

47 Retweets **3** Quote Tweets **2.9K** Likes

4.3.3. Učitelé a přeposílání e-mailů

Více než polovina pedagogů (58,88 %) e-maily s různým typem obsahu vůbec nepřeposílá. Pokud se pedagogové rozhodnou nějaký e-mail přeposlat, tak většinou obsahuje vtipy (31,09 %), rady, tipy a chytrá doporučení (22,59 %) nebo fotografie či videa (21,78 %). Téměř vůbec (0,14 %) pedagogové nerozesílají e-maily obsahující pornografii či nabízející možnosti zbohatnutí.

Graf 7. Jaké e-maily učitelé přeposílají

n=2094

4.5. Český učitel a mediální výchova

V další části výzkumu jsme se zaměřili na problematiku realizace mediální výchovy v samotných školách. Zajímalo nás především, zda jsou na výuku mediální výchovy učitelé připraveni, jaká mediální výchovy učí, jak vnímají důležitost mediální výchovy či jakým způsobem se učí mediální výchova na jejich škole.

4.5.1. Profesní příprava učitelů k výuce mediální výchovy

Téměř **80 %** (79,95 %) pedagogů **uvedlo, že** v rámci svého studia (učitelské přípravy) neabsolvovalo **předměty zaměřené na mediální výchovu**. Pouze 18 % pedagogů uvedlo, že takto zaměřené předměty absolvovalo. Další možností, jak se učitelé mohou vzdělávat na výuku mediální výchovy, jsou různě kurzy či semináře. V tomto případě opět převažovalo procento těch, kteří žádný seminář ani školení neabsolvovalo (61,48 %). Absolvování různých kurzů či seminářů mimo vysokou školu potvrdilo 36,89 % respondentů.

4.5.2. Co se učí v mediální výchově a co by se učit mělo

Mediální výchova obsahuje řadu témat, kterými se mohou učitelé se svými žáky zabývat. Ve výzkumu jsme se ptali učitelů, zdali se na jejich škole tato témata vyučují. Nejfrekventovanější odpovědí respondentů bylo, že se na jejich škole určitě vyučuje práce s internetem zahrnující vyhledávání informací (59,26 %), dále problematika bezpečnosti na počítači, tj. například jaké si má žák nastavit heslo, jak si chránit své osobní údaje či se chránit před podvody (51,23 %). Ve školách se rovněž učí, jak využívat komunikační nástroje na internetu (50,21 %).

Oproti edukační realitě jsme se také zaměřili na přání učitelů, tedy na to, jaká témata si učitelé přejí, aby se na jejich škole učila. V tomto případě bylo nejčastější odpovědí problematika hoaxů a fake news (35,50 %), rozpoznávání relevantních zdrojů informací (34,06 %) či orientace ve světě médií, tj. například rozpoznání veřejnoprávního média od média soukromého (32,20 % respondentů).

Tabulka 3. Témata mediální výchovy

Témata	Vyučuje se na mé škole	Chtěl(a) bych, aby se vyučovalo
Využívání internetu – vyhledávání informací	59,26%	18,75%
Bezpečnost počítače (hesla, osobní údaje, podvody, kyberkriminalita…)	51,23%	26,26%
Využívání internetu – komunikační nástroje (chat, Skype, email…)	50,21%	12,99%
Aktivity zaměřené na podporu mediální gramotnosti ve škole (pracovní listy apod.)	37,91%	25,75%

Využívání internetu – sociální sítě	35,78%	13,83%
Tvorba mediálního obsahu ve škole (školní časopis, web, blog…)	32,58%	28,40%
Dezinformace, hoaxy a fake news (příklady, ukázky, rozpoznávání)	30,58%	35,50%
Rozpoznávání relevantních zdrojů informací	28,45%	34,06%
Orientace ve světě médií, veřejnoprávní, komerční a státní média…	23,16%	32,20%
Mediální produkty a práce s nimi (reklama, reality show…)	22,23%	22,00%

n=2155

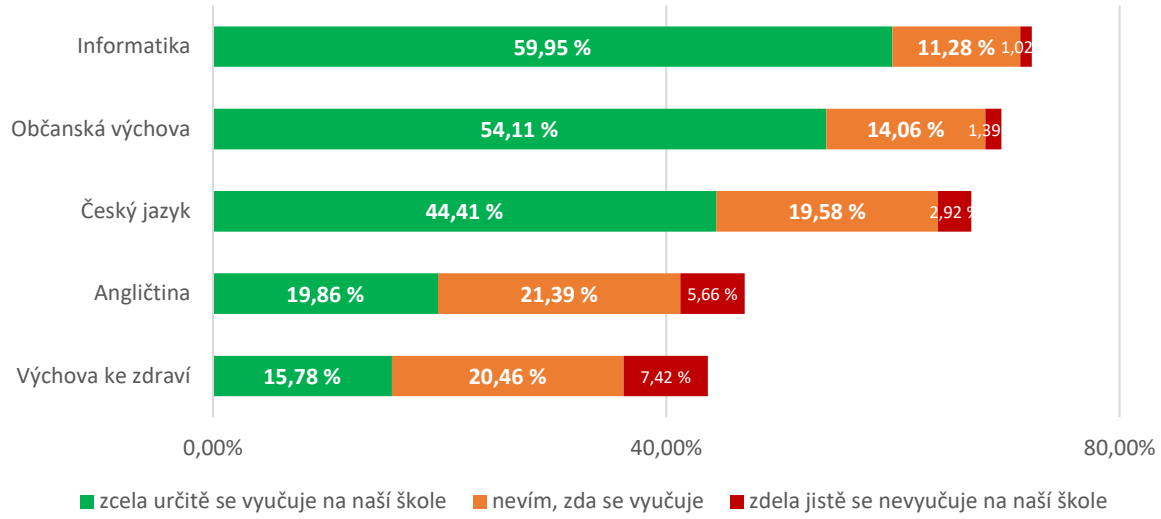
4.5.3. Důležitost mediální výchovy podle učitelů

Ve výzkumu jsme se rovněž zaměřili na to, jak učitelé vnímají důležitost mediální výchovy. Naprostá většina (91,6 %) učitelů souhlasí s tvrzením, že je mediální výchova důležitá (55,7 % s tvrzením naprosto souhlasilo, 36,6 % spíše souhlasilo). S tvrzením nesouhlasilo pod dvě procenta učitelů (1,1 % spíše nesouhlasilo a 0,5 naprosto nesouhlasilo). Na druhou stranu učitelé necítí potřebu zvyšovat časovou dotaci mediální výchovy. S tvrzením, že se by se dotace mediální výchovy měla navýšit na úkor jiných předmětů, souhlasilo 21,1 % učitelů, z toho s tvrzením naprosto souhlasilo pouze 6,4 % respondentů. Nejčastěji učitelé s tímto tvrzením spíše nesouhlasili (38,3 %), naprosto nesouhlasilo 9,7 % a nevědělo či neodpovědělo 30,9 % dotázaných.

4.5.4. Předměty, ve kterých mediální výchova (ne)probíhá

Jelikož je mediální výchova průřezovým tématem, realizuje se kromě různých besed či samostatné předmětu také v rámci různých předmětů. Z tohoto hlediska je nejvýznamnější informatika - 59,95 % učitelů odpovědělo, že se na jejich škole věnují mediální výchově právě v tomto předmětu. Dalšími významnými předměty průřezového tématu mediální výchova jsou občanská výchova (54,11%) a český jazyk 44,41 %. Naopak mediální výchova se realizuje minimálně v předmětu tělesná výchova (1,90 %), technická výchova (4,04 %) a chemie (4,32 %).

Graf 8. Předměty, ve kterých se realizuje výuka mediální výchovy

n=2155

4.5.5. Kolik učitelů a jakou formou učí mediální výchovu?

Z výsledků výzkumu je patrné, že mediální výchovu učí zhruba polovina všech vyučujících. Celých **47,01 % oslovených učitelů potvrdilo, že mediální výchovu učí průřezově v různých předmětech**, jako samostatný předmět učí mediální výchovu 3,02 % učitelů – ze vzorku 2155 učitelů to bylo tedy jen 65. Mediální výchovu neučí ani v rámci průřezového tématu ani samostatného předmětu 45,38 % učitelů. V dotazníku se sešlo i několik (v řádu jednotek procent) odpovědí učitelů, kteří učí prvky mediální výchovy ve svých předmětech nahodile v rámci určitých témat či když na nějaké téma narazí, neprobíhá u nich ovšem systematická výuka MV.

4.6. Celkové shrnutí

A. Čeští učitelé a masmédia

Čeští učitelé aktivně využívají masmédia, a to jak v tištěné, tak elektronické podobě. Nejčtenějším tištěným médiem mezi učiteli je Mladá fronta DNES, u které 14,01 % respondentů uvedlo, že ji čte pravidelně. Následují týdeník Respekt (11,46 %) a noviny Deník se všemi svými regionálními mutacemi (9,23 %). Za nejvíce důvěryhodné považují učitelé Hospodářské noviny (75 %). Za nejméně důvěryhodné označili učitelé deníky Aha! a Blesk.

Co se týče využívání elektronických masmédií učiteli, dominantními médii jsou portál iDNES.cz (40,14 %), server Aktuálně.cz (33,46 %) a Novinky.cz (30.44 %). Co se týče důvěryhodnosti – za nejvíce důvěryhodné médium považují učitelé stránky České tiskové kanceláře (75,82 %), iRozhlas.cz (75,58 %) a ČT24 (71,90 %). Tyto tři servery také učitelé nejvíce doporučovali žákům jako zdroj informací. Nejméně důvěryhodnými médii jsou u učitelů Aeronet (89,87 %), Sputniknews (89,73 %) či Nová republika (87,32 %). Parlamentní listy uvedli jako doporučení zdroj informací pro žáky pouze 2 respondenti.

Veřejnoprávní média je schopno identifikovat v průměru 85,96 % pedagogů – učitelé správně identifikovali především Českou televizi (99,01 %) a Český rozhlas (95,94 %), problémy měli především s identifikací České tiskové kanceláře, kterou k veřejnoprávním médiím zařadilo 62,92 %.

Učitelé pravidelné sledují kanály České televize (75,03 %), Českou televizi za důvěryhodnou označilo 67,71 % respondentů našeho výzkumu. Nejméně důvěryhodným televizním kanálem je pro učitele TV Barrandov (tuto televizi označilo za nedůvěryhodnou 79,84 % pedagogů). Mezi rádii u učitelů dominují stanice Českého rozhlasu, které poslouchá 41,44 % respondentů. Na dalších místech se umístila rádia Impuls a Evropa 2. Nejdůvěryhodnějšími rádii jsou pak podle pedagogů právě stanice Českého rozhlasu (79,65 %) následované Rádiem Proglas (52,44 %).

Primárním zdrojem informací do výuky jsou pro většinu učitelů tištěné učebnice (87,66 %), mnoho učitelů však také využívá jako zdroj informací YouTube (85,66 %), Wikipedii (71 %) či učebnice v elektronické podobě (63,20 %).

45,67 % učitelů využívá ve výuce youtube kanál Otevřená věda, 38,95 % youtube kanály univerzit (Mluvící hlavy, E-Bezpečí), kanál učitele Petra Čurka (38,07 %) a Na potítku (29,61 %). K oblíbeným patří také videa youtubera Kovyho, kanál Honest Guide a kanály youtubera Martina Roty.

B. Čeští učitelé a (dez)informace

V další části výzkumu jsme se zaměřili na to, zda jsou učitelé schopni odlišit dezinformační obsah od obsahu pravdivého, fakticky správného a ověřeného. Na základě výsledků ověřování pravdivosti 38 výroků spojených s dezinformacemi a konspiracemi (rozdělených do 3 tematických skupin) lze říci, že v průměru:

61,14 % českých pedagogů je schopno odlišit pravdivé výroky od výroků nepravdivých (v oblasti dezinformací spojených s EU dokonce 66,78 % pedagogů).

15,59 % českých pedagogů uznává, že není schopno dané výroky relevantně posoudit (s ohledem na neznalost fakt, neznalost problematiky apod). Toto je poměrně pozitivní zjištění – pedagogové si uvědomují své limity s ohledem na znalosti a jsou schopni na sobě pracovat.

10,41 % českých pedagogů posuzuje pravdivost předložených výroků chybně, věří nepravdivému obsahu, dezinformacím, konspiracím, hoaxům a mýtům.

V rámci našeho výzkumu jsme také vyzkoušeli, zda pedagogové dokáží rozlišit skutečný profil známé osobnosti od profilu falešného – a to s využitím symbolu ověřeného profilu, který se využívá na většině sociálních sítí. Skutečný profil známé osobnosti dokázalo odhalit pouze 19,44 % pedagogů.

C. Čeští učitelé a mediální výchova

Většina respondentů (80 %) z našeho výzkumného souboru neprošla v rámci své učitelské přípravy předměty, které by byly orientovány na mediální výchovu. Nejsou/nebyli tedy v rámci vysokoškolské přípravy na toto průřezové téma systematicky připravováni. V průběhu své praxe pak semináře zaměřené na mediální výchovu absolvovalo 36,89 % respondentů – učitelů z praxe.

Mediální výchova obsahuje řadu témat, kterými se mohou učitelé se svými žáky zabývat. Ve výzkumu jsme se proto ptali učitelů, zdali se na jejich škole tato témata vyučují. Nejfrekventovanější odpovědí respondentů bylo, že se na jejich škole určitě vyučuje práce s internetem zahrnující vyhledávání informací (59,26 %), dále problematika bezpečnosti na počítači, tj. například jaké si má žák nastavit heslo, jak si chránit své osobní údaje či se chránit před podvody (51,23 %). Ve školách se rovněž učí, jak využívat komunikační nástroje na internetu (50,21 %).

Oproti edukační realitě jsme se také zaměřili na přání učitelů, tedy na to, jaká témata si učitelé přejí, aby se na jejich škole učila. V tomto případě bylo nejčastější odpovědí problematika hoaxů a fake news (35,50 %), rozpoznávání relevantních zdrojů informací (34,06 %) či orientace ve světě médií, tj. například rozpoznání veřejnoprávního média od média soukromého (32,20 % respondentů).

Naprostá většina (91,6 %) učitelů souhlasí s tvrzením, že je mediální výchova důležitá. **Na druhou stranu učitelé necítí potřebu zvyšovat časovou dotaci mediální výchovy.**

S tvrzením, že se by se dotace mediální výchovy měla navýšit na úkor jiných předmětů, souhlasilo 21,1 % učitelů.

Mediální výchova se jako průřezové téma ve škole realizuje v různých předmětech, z nich nejčastěji učitelé zmiňovali informatiku - 59,95 % učitelů odpovědělo, že se na jejich škole věnují mediální výchově právě v tomto předmětu. Dalšími významnými předměty průřezového tématu mediální výchova jsou občanská výchova (54,11%) a český jazyk 44,41 %. Naopak mediální výchova se realizuje minimálně v předmětu tělesná výchova (1,90 %), technická výchova (4,04 %) a chemie (4,32 %).

Z výsledků výzkumu je patrné, že mediální výchovu v nějaké formě učí zhruba polovina oslovených vyučujících. **47,01 % oslovených učitelů potvrdilo, že mediální výchovu učí**

průřezově v různých předmětech, **jako samostatný předmět učí mediální výchovu 3,02 % učitelů.**

5. Citace

Mediální gramotnost a její posilování je pro fungování v současném informačně přehlceném světě zcela klíčové a jednou z cest, jak mediální gramotnost zvyšovat, představuje právě průřezové téma mediální výchova, které je součástí vzdělávacího kurikula již na úrovni základních škol. Klíčová je pak především úlohu učitelů, kteří své žáky se světem masmédií seznamují, prezentují jim důvěryhodné zdroje, seznamují je se zajímavým vzdělávacím obsahem, učí je kriticky posuzovat a také ověřovat si informace (např. odhalovat původní zdroje). Ne každý učitel je však na výuku mediální výchovy připraven, drtivá většina pedagogů v rámci své pedagogické přípravy (a po ní) neabsolvovala žádný kurz mediální výchovy a mediální výchovu zařazují do svých hodin ve velmi omezeném množství. Pozitivní je, že mediální výchovu většina učitelů vnímá jako důležité a aktuální téma, kterému by měl být v českém školství dát dostatečný prostor. Ne však na úkor navyšování hodinové dotace či realizace mediální výchovy ve formě samostatného předmětu.

doc. Mgr. Kamil Kopecký, Ph.D.
vedoucí Centra PRVoK & E-Bezpečí
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

U učitelů je zejména důležité, aby pomáhali žákům rozpoznat takové zdroje informací, které jsou věrohodné a zakládají se na ověřených faktech či na vědeckém poznání. Sám učitel ovšem může propadnout takzvaným alternativním médiím plných anonymních článků, které míří spíše na emoce a stereotypy než na pravdivost. Z tohoto pohledu výzkum ukázal, že učitelé nejvíce důvěřují veřejnoprávním médiím, a to ať už se jedná o Českou televizi, Český rozhlas či Českou tiskovou kancelář. Naopak nejméně věří například webům jako Sputnik nebo Aeronet, které jsou mnohdy označeny právě za alternativní či rovnou dezinformační. Zdá se, že čeští učitelé nemají ani příliš v oblibě bulvární média – z nabídky nejznámějších tištěných deníků patřily v pravidelné čtenosti deníkům Blesk a Aha! poslední místa. Učitelé tak jdou v případě deníku Blesk proti proudu, protože se jedná o jedno z nejčtenějších českých tištěných médií vůbec.

Mgr. Dominik Voráč
Centrum PRVoK PdF UP + DSP Čtenářství a mediální výchova
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého

Vzdělávací program O2 Chytrá škola pomáhá učitelům s rozvojem a výukou digitálních kompetencí a mezi ty neoddělitelně patří i mediální gramotnost. Všichni už jsme si zvykli na obrovské množství informací, které se na nás každodenně valí, zvláště děti konzumují obsah velmi rychle a masově. Alarmující je nástup dezinformačních webů, které začínají být vnímané jako běžné médium. Aktuální události jako pandemie, očkování nebo předvolební období jsou využívány k dezinformačním kampaním. Mediální výchova by tak měla patřit mezi zásadní a základní výukové oblasti. Je potřeba se naučit ve světě médií a informací orientovat, dnes už nestačí pouze naučit se číst. A pokud škola učí děti číst, je přirozené, že by jim měla pomoci také naučit se číst kvalitně a odpovědně. A to je přesně to, o co se v O2 Chytré škole snažíme, neustále posouvat české školy do 21. století. Motivujeme, inspirujeme a podporujeme české učitele v inovativním přístupu ke vzdělávání. A vždy jim k tomu nabízíme i vhodné nástroje. Tím základním je náš portál www.o2chytraskola.cz, kde najdou rozsáhlý vzdělávací obsah k výuce mediální gramotnosti. Dále mohou české školy využít i finanční podporu z našeho každoročního grantového programu. A jsme rádi, že i tentokrát můžeme nabídnout konkrétní nástroje, jako je třeba edukativní karetní hra „Nekrm kachnu“ od organizace Fakescape. Nebo vývoj nové aplikace Verifee, která nejen pomůže s rozpoznáváním fakenews, ale také bude učit, jak rozpoznat ty důvěryhodné zprávy od těch dezinformačních.

PhDr. Marie Mališková
CSR manažerka
O2 Czech Republic

O Centru PRVoK

Centrum prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci (dále Centrum PRVoK) je certifikované univerzitní pracoviště orientované na rizikové formy komunikace dětí a dospělých v prostředí internetu. Zaměřuje se především na kyberšikanu, kyberstalking, kybergrooming, hoax a spam, sexting, sociální inženýrství v online prostředí, rizika sdílení osobních údajů v prostředí sociálních sítí, problematiku dezinformací a fake news ve veřejném prostoru a další nebezpečné komunikační jevy.

V oblasti výzkumu Centrum PRVoK realizuje jak základní, tak i aplikovaný výzkum (včetně smluvního výzkumu). Orientuje se např. na rizikovou komunikaci dětí a sexuálních abuzérů, rizikové sdílení osobních údajů napříč jednotlivými komunikačními platformami, specifické formy kybernetických útoků využívajících webkamery (webcam trolling), odhalování falešných profilů, identifikaci podvodných e-shopů a obchodních nabídek, rozpoznávání útočníků, podporu obětí apod.

V oblasti výzkumu, vzdělávání a intervence Centrum PRVoK spolupracuje s řadou firem, zejména s firmami O2 Czech Republic, Google, Seznam.cz, Vodafone, Avast, ale také s Policií ČR, Národním úřadem pro kybernetickou bezpečnost, Sdružením CZ.NIC a dalšími institucemi. Centrum je podporováno také Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR a Ministerstvem vnitra ČR.

Kromě výzkumu Centrum realizuje národní projekt zaměřený na prevenci a edukaci v oblasti rizikového chování na internetu s názvem E-Bezpečí (www.e-bezpeci.cz), provozuje také online poradnu pro oběti internetových útoků (www.napisnam.cz), propojenou s Linkou bezpečí, Policií ČR, OSPOD a dalšími specializovanými institucemi.

Velmi důležitou součástí Centra PRVoK je také Digidoupě – laboratoř digitálních technologií, které se zaměřuje na smysluplné a efektivní využití moderních technologií ve výuce. Více na webu www.digidoupe.cz.

Další podrobnosti o činnostech Centra PRVoK naleznete na www.prvok.upol.cz.

O2 Chytrá škola

Program O2 Chytrá škola pomáhá především pedagogům, ale i dětem a rodičům lépe se zorientovat v příležitostech i nástrahách digitálního světa. Součástí programu je vzdělávací portál a grantový program pro základní školy. Na veřejném portále www.o2chytraskola.cz najdete komplexní užitečné informace o bezpečném zacházení s internetem a digitálními technologiemi i konkrétní tipy, jak o nich mluvit s dětmi. Provede vás všemi oblastmi digitálního světa od zabezpečení dat přes způsoby mediální manipulace až po využívání technologií ve vzdělávání. Najdete na něm články, videa i kvízy vhodné pro širokou veřejnost a užitečné infolisty a metodické náměty na výukové aktivity určené pro učitele.

Kontakty

Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta
Centrum prevence rizikové virtuální komunikace

doc. Mgr. Kamil Kopecký, Ph.D.
kamil.kopecky@upol.cz

PhDr. René Szotkowski, Ph.D.
Mgr. Dominik Voráč
Mgr. Klára Mikulcová
Mgr. Veronika Krejčí

www.prvok.upol.cz
www.e-bezpeci.cz
www.digidoupe.cz

Centrum prevence rizikové virtuální komunikace
Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
Žižkovo nám. 5, Olomouc, 771 40

O2 Czech Republic, a. s.

PhDr. Marie Mališková
marie.maliskova@o2.cz

www.o2chytraskola.cz
www.nadaceO2.cz

O2 Czech Republic, a. s.
Za Brumlovkou 266/2, Praha 4, 140 22
www.o2.cz